

Пароплав "Саратов"

Іван Бунін

З книги "Темні алеї"

Переклад Олександра Грязнова

Надвечір, в сутінках, прошумів за вікнами короткий травневий дощ. Рябий денщик, який пив у кухні при світлі жерстяної лампочки чай, поглянув на годинник, що цокав на стіні, встав і незграбно, намагаючись не рипіти новими чоботами, пройшов у темний кабінет, підійшов до оттоманки:

— Ваше благородіє, десята година...

Він злякано відкрив очі:

— Що? Десята? Не може бути...

Обидва вікна були відкриті на вулицю, глуху, всю в садах – у вікна пахло свіжістю весняної вогкості і тополями. Він з гостротою нюху, що буває після міцного молодого сну, відчув ці запахи і бадьоро скинув з оттоманки ноги.

— Запали вогонь і біжи скоріше за візником. Знайди котрий прудкіший...

І пішов переодягатися, митися, облив голову холодною водою, змочив одеколоном і зачесав коротке кучеряве волосся, ще раз поглянув у дзеркало: лице було свіже, очі блищали; з першої до шостої він снідав у великому офіцерському гурті, дома заснув тим миттєвим сном, яким засинаєш після кількох годин безперервного пиття, паління, сміху і балачок, однак відчував себе тепер відмінно. Денщик подав у вітальні шашку, кашкет і тонку літню шинель, розчинив двері під'їзду – він легко скочив у прольотку і дещо хрипко крикнув:

— Валяй жвавіше! Цілковий на горілку!

Під густою маслянистою зеленню дерев миготів яскравий блиск ліхтарів, запах мокрих тополь був свіжий і пряний, кінь мчав, висікаючи підковами червоні іскри. Все було прекрасно: і зелень, і ліхтарі, і майбутнє побачення, і смак цигарки, яку він примудрився закурити на льоту. І все зливалось в одне: у щасливе відчуття готовності на все що завгодно. Горілка, бенедиктин, турецька кава? Дурниці, просто весна і все відмінно...

Двері відчинила маленька, дуже порочна на вигляд покоївка на тонких нестійких каблучках. Швидко скинув шинель і відстібнув шашку, кинув кашкет на піддзеркальник і трохи підбивши волосся, ввійшов, видзвонюючи шпорами, у невелику, тісну від надміру будуарних меблів кімнату. І відразу ввійшла й вона, теж погойдуючись на каблучках туфель без задка, на босу ногу з рожевими п'ятами, — довга, хвиляста, у вузькому і строкатому, мов сіра змія, капоті з висячими, розрізаними до плеча рукавами. Довгі були і її дещо розкосі очі. В довгій блідій руці димілась цигарка у довгому янтарному мундштуку.

Цілюючи її ліву руку, він клацнув каблуками:

— Пробач заради бога, затримався не з своєї вини...

Вона поглянула з висоти свого зросту на мокрий глянець його короткого, дрібно кучерявого волосся, на блискучі очі, відчула його винний запах.

— Вина давно відома...

І сіла на шовковий пуф, взявши лівою рукою під лікоть праву, високо тримаючи підняту цигарку, поклавши ногу на ногу і вище коліна розкривши бічний розріз капота. Він сів навпроти на шовкове канапе, витягуючи з кишені портсигар.

— Розумієш, яка вийшла історія...

— Розумію, розумію...

Він швидко і вправно закурив, помахав запаленим сірником і кинув його в попільничку на східному столику біля пуфа, всідаючись зручніше і дивлячись зі звичайним надмірним захопленням на її голе коліно у розрізі капота.

— Ну, прекрасно, не хочеш слухати, не треба... Програма цього вечора: хочеш поїхати у Купецький сад? Там нині якась "Японська ніч", — знаєш, ці ліхтарики, на естраді гейші, "за красу я одержала перший приз..."

Вона похитала головою:

— Ніяких програм. Я нині сиджу дома.

— Як хочеш. І це непогано.

Вона повела очима по кімнаті:

— Милий мій, це наше останнє побачення.

Він весело здивувався:

— Тобто як останнє?

— А так.

У нього ще веселіше заграли очі.

— Дозволь, дозволь, це кумедно.

— Я аж ніяк не бавлюсь.

— Прекрасно. Та все-таки цікаво знати, що цей сон означає? Яка така удруг заковика, як говорить наш вахмістр?

— Як говорять вахмістри, мене мало цікавить. І я, правду кажучи, не зовсім розумію, чому ти веселишся.

— Веселюсь, як завжди, коли бачу тебе.

— Це дуже мило, але цього разу не зовсім доречно.

— Одначе, чорт візьми, я все-таки нічого не розумію! Що сталося?

— Сталося те, про що я повинна була сказати тобі вже давно. Я повертаюсь до нього. Наш розрив був помилкою.

— Мамочки мої! Та ти це серйозно?

— Цілком серйозно. Я була злочинно винна перед ним. Але він готовий усе пробачити, забути.

— Я-ка великодушність!

— Не блазнюй. Я бачилась з ним ще на великий піст...

— Тобто потайки від мене і продовжуючи...

— Що продовжуючи? Розумію, але все одно... Я бачилась з ним, — і, зрозуміло, потайки, не бажаючи тобі ж завдавати страждання, — і тоді ж зрозуміла, що ніколи не переставала любити його.

Він примружив очі, жуячи мундштук цигарки:

— Тобто його гроші?

— Він не багатший за тебе. І що мені ваші гроші! Якби я захотіла...

— Пробач, так говорять тільки кокотки.

— А хто ж я, як не кокотка? Хіба я на свої, а не на твої гроші живу?

Він пробурмотів офіцерською скоромовкою:

— При любові гроші не мають значення.

— Але ж я люблю його?

— А я, значить, був тільки тимчасовою іграшкою, забавкою від нудьги і одним із вигідних утримувачів?

— Ти добре знаєш, що далеко не забавкою, не іграшкою. Ну так, я утриманка, і все-таки підло нагадувати мені про це.

— Легше на поворотах! Вибирайте добре ваші вирази, як кажуть французи!

— Вам раджу також дотримуватися цього правила. Словом...

Він встав, відчув новий приплив тої готовності на все, з якою мчав на прольотці, пройшовся кімнатою, збираючись із думками, все ще не вірячи тій безглуздості, несподіванці, яка раптом розбила всі його радісні надії на цей вечір, віджбурнув ногою жовтоволосу ляльку в червоному сарафані, що валялась на килимі, сів знову на канапе, впритул дивлячись на неї:

— Я ще раз питаю: це все не жарти?

Вона, закривши очі, помахала давно згаслою цигаркою.

Він задумався, знову закурив і знову зажував мундштук, чітко вимовляючи:

— І що ж, ти думаєш, що я так от і віддам йому ось ці твої руки, ноги, що він буде цілувати ось це коліно, яке ще вчора цілував я?

Вона підняла брови:

— Адже я все-таки не річ, мій милий, яку можна віддавати чи не віддавати. І за яким правом...

Він поспішно поклав цигарку в попільничку і, зігнувшись, дістав із задньої кишені брюк слизький, маленький, кольоровий браунінг, підкинув його на долоні:

— Ось моє право.

Вона скоса поглянула і усміхнулась:

— Я не любителька мелодрам.

І сказала байдуже, підвищивши голос:

— Соня, подайте Павлу Сергійовичу шинель.

— Що-о?

— Нічого. Ви п'яні. Ідіть геть.

— Це ваше останнє слово?

— Останнє.

І встала, оправляючи розріз на нозі.

Він ступив до неї з радісною рішучістю:

— Дивіться, щоб воно і справді не стало вашим останнім!

— П'яний актор, — сказала вона бридливо і, поправляючи ззаду волосся довгими пальцями, пішла з кімнати. Він так міцно схопив її за оголене передпліччя, що вона вигнулась і, швидко обернувшись із ще більше скошеними очима, замахнулась на нього. Він, спритно ухилившись, з уїдливою гримасою вистрілив.

В грудні того ж року пароплав Добровільного флоту "Саратов" ішов у Індійському океані на Владивосток. Під гарячим тентом, натягнутим на баку, у непорушній спеці, в гарячому напівсвітлі, в блиску дзеркальних відбитків від води, сиділи і лежали на палубі до пояса голі арештанти з наполовину поголеними, страшними головами, в штанях із білої парусини, з кільцями кайданів на щиколотках босих ніг. Як усі, до пояса голим був і він худим, коричневим від засмаги тілом. Темніла і у нього тільки половина голови коротко постриженим волоссям, червоно чорніли жорсткою щетиною давно не голені худі щоки, очі блищали, як в лихоманці. Обпершись на поручні, він пильно дивився на густо-сині хвилі, що летіли горбами глибоко вниз, вздовж високої стіни борту і час від часу спльовував туди.

16.5.44